

GENERATIA VIITOARE

Revista științifică-literară

APARE ODATĂ PE LUNĂ

PARTEA ȘTIINȚIFICĂ

PARTEA LITERARĂ

Dr. C. CHABUDEANU

CORNELIU BOTEZ

Președinte de onoare: Dr. C. CHABUDEANU

Președinte activ: VICTOR C. RADOVICI

SUMARUL:

Cuvântare ținută la desvălirea bustului lui Eminescu, *Corneliu Botez*. — Alina (poesie), *Corneliu Botez*. — La balamuc (lui M. E., poesie), *Corneliu Botez*. — Revista țărilor asupra morței lui Eminescu, *.*. — Constantin Crișian (portret), *Vasile Petrescu*. — Către noapte (poesie), *Alexandru Rădulescu-Mariu*. — Cronica lui Zilot Românul, *St. C. Ioan*. — Legenda lui Stradivarius (după *Armin Friedmann*), *Horia*. — Doicele (medicina socială), *Dr. C. Chabudeanu*.

EDITURA «GENERATIEI VIITOARE»
BUCURESCI.

ABONAMENTUL :

Pe timp de un an . . . . . lei 20
Pentru institutori . . . . . lei 12

Orice carte, cu subiect de știință, litere ori arte, care ne-o vor trimite autorul, va fi considerată în cronicile ce vom deschide cu începerea numărului viitor.

D-nii zlaștiți sunt rugați cu insistență a face schimbul.

Manuscrisurile trimise și nepublicate se ard.

„GENERATIA VIITOARE“

IESE ODATA PE LUNA

Prim-Redactor: CORNELIU BOTEZ.

CUVËNTARE ȚINUTĂ LA DESVĂLIREA BUSTULUI LUI EMINESCU

Doamnelor și Domnilor,

Cu atât mai mult mă simt adânc emoționat, cuvântând înaintea unui auditor așa de numeros și distins, cu cât, e vorba de Eminescu, poetul adorat, pe care, așa de timpuriu, ni l'a răpit moartea din mijlocul nostru.

Cu drept cuvânt s'a Țis, Doamnelor și Domnilor, că Eminescu a fost și este bardul tinerimei.

Tinerimea l'a priceput mai întâiu, ea care, pe toate căile s'a adăpat cu lăcomie din izvoarele profunde ale operilor sale, în vreme ce pentru marele rest trecea un nebun aiurător, rămânând în umbră adâncă, cu totul perdat și obscur.

Noi, tinerimea, pretutindenea am căutat a ne arăta admirațiunea pentru martirul-poet, consternați și mărmuriți la vestea morții lui, am cădut pradă durerii și disperărei sincere care ne cernea inimile, când turnară cu hârletu pământul rece și nesimțitor peste simțirea cea mai caldă și cea mai simțitoare odată.

Societatea «Generația Viitoare» a ținut să-și arate recunoștința sa, după moarte, acestui om atâta de gigantic în ideile lui, în suferințele și decepționismul lui, al cărui doliu l'a încercat Literatura noastră și a cărui perdere grea, nici în veacuri nu o vom putea repara.

Eminescu, Doamnelor și Domnilor, la moarte s'a făcut mai cunoscut că 'n chinuita sa vicață, și 'n timp ce mulți prozatori, mulți poeți de ați, trăesc, ducând, așa o viață moartă 'n literatură, Eminescu a murit, dar el va trăi în etern din clipa 'n care coborând în întunericul mormântului, el a urcat înălțimele nemuririi.

Pentru «Generația Viitoare» Eminescu nu s'a isprăvit de cum îl acoperiră la olaltă cu morții în coșciugul cel ținut, ci astăzi vine și oferă privirilor Domniilor-Voastre chipul și asemănarea lui, tăeat în rece platur, dară și calm și mai durabil ca strălucitul nostru poet.

De mulți cetit, de puțină pătruns, dară de foarte mulți pismuit, adevărat poet însă, potrivnicii lui l'aū criticat aū cătat să-l reducă pe toată liniea, formând amara umbră care 'ntuneca pe luminatul nostru bard, învenindu-i dizele cele de pe urmă.

Acci ce însă l'aū simțit, și aū înțeles maestrele și dureroasele lui cugetări, întrupate într'o formă așa plastică de vers, superioară poeziilor anteriori, precum și posteritatea cea dreaptă, care-și vor fermeca ochii și gândirea în luminoasele lui tablouri și icoane și care-l vor judeca, îi vor da locul bine meritat în analele de aur ale literaturii Românești, adică întâiul.

Și dacă la urma urmei perdatu-s'a în noaptea nebuniei, putem să dicem că nu puține aū contribuit să-i facă lungă agonia pe patul cel întunecos de moarte.

Toți până la sfârșit și-au îndeplinit rolul și datoricia ce o aveau cu dânsul :

Nebunia, foamea, sărăcia, otrava dulce a unui amar și desbrăcat scepticism, dușmanii cari mai adăugeau la otrava de mai sus, un nebun, ce se spune, că i-ar fi spart capul, medicii ce i-au disecat și cântărit creierii, laudele în frase tocite și banale scurse de alungul coloanelor și mai mici și mai mari, primăria care puse să-i cânte musica după el, luând asupra-și spesele făcute cu înmormântarea mortului, toți și-au îndeplinit cu sfințenie datoricia lor până în capăt.

Librarii chiar fără bătae de cap vor desface colecția sa de versuri minunate și vor mânca o pâine săturătoare, speculând cu lesniciune tăgăduita valoare a aceluia care adesa n'a avut cu se se hrăni.

Pe când alții până la 39 de ani sărbătoresc plini de noroc la banchetul sgomotos al tinereții, Eminescu înfundă Balamucul, nebunia sugrumându-i judecata lui, neperitoarea lui judecată.

Incătușat în lanțurile 'ntunecate ale nebuniei, sufletul lui mare și generos sparge la rându-i lanțurile truditului corp, iară noi mai privim cu înduioșere și cu spornică spaimă cadavrul în haine negre, cu ghetete de lac, presărat cu frunze și cu mască pe obrazul descompus, perit de 'ngălbeneala morții.

Și unii parcă aud răsunându-le în urechi glasul lui iertător, timid și dulce din cale afară.

Tot una-mi este mie, acumia dacă mor

Când creai să-mi peară urma din mîntea tuturor.

Și ne mai găsim lacrimi, în ochii noștri tăcați și păienjeniți, săditu-i-am teiul la căpătâi și mângăiatu-ne-am

căci l'or p'ânge crângile de tei, scuturându-se plângătoare pe fața mormântului său bătut și de vânt și de ploii și de viscole, de zăpezi însoțitoare.

Doar stelele albe ori luneca slabele și mângăioascele lor lumini acolo unde răposează rămășițele lui negre, adevărind temeinica lui spusă din vicață :

Luceferii de foc
Privi-vor din cetini
Mormânt fără-de noroc
Și fără prietină.

Revista «Generațiunea Viitoare» își aduce, fidelă memoriei ilustrului poet și apurarea recunoscătoare lui, un semn slab din dragostea și admirațiunea ce i-o poartă, aducând înaintea ochilor Domniilor-Voastre, precum am dis la început, bustul lui de două ori mărimea naturală executat de mâna talentată a sculptorului Marinescu.

Dându-și toate ostenele pentru acest sfânt scop, e fericită astă-zi c'a isbutit, doritoare de-a-i vedea mai repede o statuă, un monument, cum e de pildă inițiativa distinsului nostru profesor Universitar D-I Titu Liviu Maiorescu, și aceasta nu numai în București, ci în toată țara, pentru poetul care pe cât de mare este, pe atâta se cade să fie și de popular.

Inchei, Doamnelor și Domnilor, arătându-vă mulțumirile tinerii noastre Societăți, pentru onoarea ce ne-ați făcut, asistând atât de numeroasă la disvelirea bustului aceluia care a lăsat un gol așa de mare, prin timpuria lui stingere.

Cruși și nerecunoscători ce-am fost, am dat uitărei pe martirisat, în timp ce i-am devorat genialele creațiuni cu atâta aviditate.

O! dar steaua lui va străluci și se va sui tot mai măreață pe cerul literaturii trist, luminându-î hotarele deșerte, o pustietate goală din ea.

Ea ne va spune cu mândrele licăriri, cum va sta retrasă de-acclor alți, în tocmai ca Luceafărul poeziei, din înaltul cerului:

Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul vă petrece,
Ci e în lumea mea mî simt
Nemuritor și rece.

CORNELIU V. BOTEZ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ALINA

I

Ghenună adânci te-ai înghițit,
Odraslă de lumină,
Purtată 'n racla cea de lemn,
Tu par'că dormi, Alină.

Vederei, palidă te-arăți,
Ca 'n nopțile orgiei,
Când lepădai în lung desfriu
Și veltul curăției.

Copil al lumii, desmățat,
Te odineai, Alină,
Când zorile își îngânau
Sfioasa lor lumină.

Sub dulci și bolnave păreri,
Cădeați atuncea roabă,
Nebiruitei molecimii,
Ce nu te mai întreabă.

Te-ai ridicat de jos, să cazi
Mai jos, în voea sorții,
Și te-ai făcut înireasa lor,
S'ajungă înireasa morții.

II

Și muzica cu glas rănit,
Treptat se urcă, crește
Ca plânsutul de orgă trist,
În drum o prohodește.

De pe cosciugul lung, de-argint,
Capacul dat de-oparte
Arată corpul de ninsoare
Al fetii celei moarte.

Iar dricul cum o poartă lîn
Și trist din cale-afară,
Să uită drept și liniștit
Figura ei de ceară.

Luminile 'n întuneric orb,
Înoal'adânc, pe față,
A morții umbră s'a vărsat,
Umplându-o de viață.

Și e gătit'asa frumos,
Ca și de nuntă mare,
Iar mânele lipite strîng
O 'ngălbenită floare.

Subțire, corul de copii
Un dulce imn răsună,
Se scutur florile de crin,
Pe creștetu-i s'adună.

*Iar cum pătrund în cimitir,
Mă ție o buche popii,
Și o coboară 'ncet pe sfori
De-o culcă 'n fundul gropii.*

*Și erai darnică la dat,
— Pe ei lovi-i-ar ciurma —
Din fecioreștile comori
Ce le măi dai acuma?*

CORNELIŢ BOTEZ.

LA BALAMUC

LUI M. E.

Acolo mă veți duce, acolo 'n nepăsare,
Și lumile-mă de gânduri le veți întemnița,
Cămașa cea de forță, de minți ferecătoare
Și scușa cea de lână vor fi menirea mea.....
Dacă-ați vedea un tiner smolit, făr' de musteți
Primbându-se prin curtea acelei fortăreți,
Ochii rătăciți și bolnavi și palidi alungând,
Pre zidurile goale, e'un aer trist și blând,
Orî făcând gesturi singur, prin vorbe făr' de șir,
In degete sfărma-va un veșted trandafir,
Nebunu-acela tiner să credeți că sunt eu,
Iar trandafirul veșted e chiar sufletul meu.

Căci și nemărginitul și clipa cea de trat
I se părăcău mai slabe ca firul slab de pat,
Și 'n goana furtunoasă a sufletului său,
S'a măsurat în spațiu, s'a măsurat în hău ;
Intunecat în cuget pe veci, i-aū mai rămas
Priviri făr' de lumină și gură făr' de glas.
Periră 'n gol de unde se scurge vremea sură
Și moartea cu vicața sporește cu măsură,
De unde 'ncepe cursa planeților ce 'n haos
Se 'nrătă făr' de preget și fără de repaos.

Ne mai putând pricepe al lumet sens atunci,
 Te-aruncî în presupunerî și 'n calcule te-aruncî,
 Legând una de alta pe puntea minții tale,
 Câte desleg ființa de-al neființii plan,
 Descoperî lumî abstracte din lumî materiale
 Și clipa existenții din clipa unui an.
 Iar când te-aștepți, că **sensul** din vreme l'ai desgropat,
 C'o răsări lumina pe urma ce-ai călcat,
 A tale păreri clare se 'ntunecă, se duc,
 Și tu te duci d'asemenî pe..... drum de balamuc.

Veî resufla acolo în pace și departe
 De-atingerea vulgară simțirilor de rând,
 Ne mai râvnind la viață, ne mai râvnind la moarte,
 La năzuinți temeinici, și năzuinți dezarte
 În para vie-a minții, de moarte vent suflând.
 Pe densii observându-ți, te-ți observa pe tine,
 Rotind în juru-ți ochiul distras și gânditor,
 La vr'un nebun ce țipă ori sare 'ntr'un picior,
 Cu fețe 'ntunecate, posace și bătrine,
 Trecând de tine-alături în lung halatul lor.

De se ciocnesc senine și turbure priviri,
 Necaz și voioșie sunt numai năluciri,
 Jărîna, de simțire nu-ți frământată, nu-ți,
 Ci stinse-s pe vecie simțirile ori cui.
 Te plimbî acolo mândru, de unde, poate, mînt
 Afară te vor scoate pe targă și pe mînt.
 Căci cine-ți calcă pragul, cu mintea 'ncătușată
 De lanțul nebuniei, perdut în noaptea sa,
 Acolo se va sînge, acolo poate-odată
 Și lumile-mî de gânduri le veți immormenta.

Corneliu Botez.

REVISTA ZIARELOR

ASUPRA

MORȚII LUI EMINESCU

(FRAGMENTE)

Constituționalul vorbește prin gura D-lui Carageali:

Copil al unei rase nobile și bătrâne, în el se petrecea lupta decisivă între fiacura celei mai înalte vieți și germenul distrugerii finale a rasei: geniul cu nebunia.

Lupta a fost groaznică. Incercarea, drumul, către Nirvana a fost tot așa de dureroasă, cât și de strălucită.

Cea mai luminoasă inteligență în capul cel mai bolnav, în trupul celui mai mâhnit suflet! Și dacă am plâns când l-așezat prietenii și vrăjmașii, admiratorii și invidioșii, sub «teciul sfânt», n'am plâns de moartea lui; am plâns de truda vieții, de câtă suferise această iritabilă natură de la oameni, de la împrejurări, de la ea însăși.

Să doarmă în pace necăjitul suflet!

Ferventul budist este acuma fericit: el s'a întors în *Nirvana* — așa de frumos cântată, atât de mult dorită — pentru dânsul prea târziu — prea de vreme pentru noi.

DIN DISCURSURI TINUTE LA INMORMINTARE

D-l. Laurian:

Cariera sa de jurnalist este afirmată la *Timpu*. Aci începu cam sficios, mai mult melancolic, înfățișându-se cu fantasia sa »*Icoane*

vechi și icoane noue din viața Statului român. Încetul cu încetul însă, Eminescu intră în arena luptelor de partid și aci se distinge prin vigoarea condeiului.

Dar legile firii sunt neîmblânzite. Acum nu mai avem dinaintea noastră de cât un cadavru în care a trăit o comoară de gândiri. Materia își urmează prefacerea sa în nesfârșit. Prietenii lui Eminescu n'au vrut să se despartă de poet, până nu i-au văzut și creierii și inima. Ce organism puternic avusese Eminescu!

Acum ființa vie, care purta numele poetului, nu mai există. Cinc știe mâine ce amestecătură chimică se va face din cărnurile în descompunere ale aceluia care ne-a dat atâtea satire nervoase, care ne-a fermecat cu *Mortua est* și ne-a entusiasmăat cu *Epigonii*, și țărina care 'l va coplesi?

Materie! urmează transformările tale! Din procesul de distrucțiune este scăpat *ce-va*, pe care nici groapa nu'l va înghiți, nici intemperiele nu'l vor nimici. Acel *ceva* este quintesența cugetărilor lui Eminescu, prinsă în poesiele lui și fixată de tipar, care bravează legile prefacerii. În această quintesență vei trăi veșnic în neamul românesc, iubite prictine. Și generația tânăra, care înconjură cu atâtea jale carul tău de moarte este chezașia nemuririi tale.

Te-ai stins prea de vreme, prietino. Dar te-ai stins, după ce ai revărsat valuri de lumină în cugetarea românească. În această lumină va sta veșnica ta pomenire.

D-l Calmuschi (În numele studenților Universitari):

Să lăsăm să curgă durerea în valuri, să scăldăm cu lacrimi mormântul lui Eminescu; să nu încercăm nici să le oprim, nici să le punem stavilă, căci va fi cu neputință; moartea lui, întristata lui viață, vor fi un izvor viu și veșnic de durere și de lacrimi.

Crâncle teiului 'și scutură plângând floarea pe fruntea ta uscată, obosită de dureri și de lume. Nu te va mai necăji nimeni, vei fi în pace, cât timpul va toarge la caerul său; luceferii 'ți vor face pe plac, să privească mormântul tău, fără de noroc și fără de prieteni, iar freământul frunzilor se va îngâna cu buciul în amurgul serei la căpătâiul tău.

Eminescu a fost un lucefăr, care, ca să mă servesc de o idee

a lui, s'a suit încet pe cer, exista până ce noi nu'l zărisem, și astăzi, de și a apus, îl vedem și'l vom vedea mereu.

D-r. Neagoe:

Dar înmormântăm trupul, sufletul nu!

Sufletul lui Eminescu rămâne vecinic între noi, rămâne ca să fie chiar și străinilor o vecinică mărturie doveditoare a destoiniciei românilor din răsărit, rămâne ca să încălzească și întărească inima bătrînului și să ridice sufletul și inima tineretului.

Ce durere ai putu simți în ultimile clipite, când sufletul vede că trupul îl părăsește?

Nici una?

Ba da! ușa ai simțit'o Eminescule! Ai simțit în ultimele clipite o strașnică durere; — durerea d'a nu mai putea nunci pentru mărirea neamului tău; durerea d'a fi oprit ca să mai semeni în lume, în românjime, florile nemărginit de frumoase ale Dumnezeiescului tău geniū, ca și care altul — cu greu se va mai naște.

Dar să'ți fie mângâiate umbrele... aibe pace și liniște cenușa ta, căci ceia ce tu ne-ai lăsat nouă ajunge ca să rodească bogată roadă.

Ziarul viențz Neue Freie Presse:

Ziarul viențz *Neue Freie Presse* de la 6 Iulie st. n. scrie despre regretatul nostru poet, între altele:

Însă el a rămas român cu trup și suflet, de și a adunat mari și roditoare impulsuri din bogatul tesaur al literaturii și filosofii germane și nu s'a mulțumit numai a imita modele străine, ci a pus lângă ele demne creațiuni române originale.

Nu mai într'un punct Eminescu nu s'a putut sustrage de la influența petrecerii sale în Germania; în predilecțiunea sa pentru Schopenhauer și pentru idealurile lui. Un pesimism de natură ideală, adânc înrădăcinat în toată ființa sa, în tot modul său de a vedea, străbate lucrările poetice ale lui Eminescu.

Lumea știe să aprecieze dincolo de mormînt meritele, pentru limba și literatura română, ale celui care a reposat prea de timpuriu.

Libertatea (Botoșani):

Însă influența lui Eminescu a fost și va fi decizivă în poezia română.

Iel ne-a îndrumat către studiul sincer al simțirilor noastre; iel a cîntat vloga strămeșilor și a plîns cu lacrimi de desnădejde căderea urmașilor cotropiți de străinu; iel a desgropat din cronicile colbăite, frumusețile uitate ale graiului românesc și ne-a învățat propria noastră limbă.

Aceia ce n'a făcut nici un războinic, *nici un diplomat*, a făcut-o Mihail Eminescu.

Cuvine-se dar astăzi, când mormîntul a închis pentru tot-d'auna pe cel mai ilustru dintre fiii Daciei române, să vîrșăm pentru iel o lacrimă de muștrare, pentru iei, pe care l'am avut și n'am știut a'l prețui.

Resboiul (Weiss):

Iera o insultă pentru biserică, dacă se respectă, să-i ofere serviciul religios, *lu*, care nu l'a împărtășit nici o dată.

V'ați folosit de împrejurarea că a murit nebun, și că nu a lăsat cu limbă de moarte cum să fie îngropat, pentru ca să batjocoriți și memoria lui, după cum l'ați batjocorit în viață.

O mișei.

Dar Eminescu a lăsat mai multe testamente, nu unul; vreți să le știți, deschideți volumul lui,

O singură dorință, una singură l'ați împlinit, l'ați îngropat sub un tei.

Primăria uitând că nu e o manifestație, ci un mort ilustru, aū trimes fanfare, care să intone din când în când jaluca tragedie

Tribuna (Sibiu):

Eminescu e mort. Eminescu este acum una cu natura, al cărei fecior splendid a fost și din a cărei putere de creațiune moștenește atât de mult! Norocul lui a fost și nenorocirea lui; a știut prea multe; a înțeles prea adânc; a putut prea mult: geniul a fost și pentru iel o boală, un foc mistuitor.

A înțeles prea adânc. Pămîntul era pentru iel numai un glont

de tină; vicața îi era o baltă de visuri rebele, precum era și pentru Leopardi o noapte de visuri rebele.

Dar la ce să-l mai descriem noi, când el s'a descris cum nimcni altul nu-l va mai descrie? Lăsa-v'al cineva *necetit*? Instrument al geniului său, zadarnic încerca să-și spânzure lira în cuiu, un greac era de ajuns să-i plece iar fruntea, să-i readucă melancolia și să-i stoarcă versuri; iel trebuia să scrie, și iel nu mai alegea florile gândirilor ce băteau la poarta duhului lui.

Eminescu e mort.

Despre Orațiu șciū toți copii, că el și-a sumat viața în *Aere perennius*. Eminescu este recc, el și-a sumat-o în ulținul vers al «Luceafărului»:

Nemuritor și recc.

Curierul Român (Botoșani):

Golul ce-l lasă dispariția lui Eminescu în poesia și ziaristica română, este neîntrecut, este nemărginit.

Pentru țara de sus însă, pentru Botoșani mai ales, pierderea lui Eminescu este îndoit de adâncă, îndoit resimțită, căci Eminescu era fiul cel mai mare al acestui colț de țară, era fiul cel mai ilustru al județului nostru, fiul cel mai scump al cetăței noastre...

Revista nouă (Hâșdeu):

Insă meritul lui cel covârșitor, un merit de principiu, este acela de a fi voit să introducă și de a fi introdus în poesia românească adevărata cugetare ca fond și adevărata artă ca formă, în locul acelei ușoare ciripiri de mai înainte, care era foarte igienică pentru poet și pentru cititor, scutindu-i d'o potrivă, pe unul și pe cel l'alt, de orî-ce bătae de cap și de orî-ce bătae de inimă.

Ca să aibă ce mânca, el fusese silit a-și mânca inima, înlocuind avânturile poeziei, avânturile mărețe, avânturi cari nu se pot vinde, prin acea proză de toate dîilele a sterpelor lupte de actualitate, cari îi aducea o fărîmă de pâine, stropită într'ascuns cu amare lacrimi—prefața nebuniei.

El va trăi, de și a murit nebun; vor muri însă pentru vecie nenumărații înțelepți, cari au lăsat tot-d'a-una să încumbască un Eminescu.

Naționalul:

Schopenhauer zicea, că regretul ce simțim când moare un om, vine de ocolo că cu fie-care om care moare se duce o lume întreagă, lumea ce o purta în crecerul său.

Ce să zicem, când lumea care s'a stins cu moartea lui Eminescu, era mare, frumoasă și bogată!

Fântâna Blanduziei:

Ceea-ce însă ridica pe Eminescu din rândul celorlalți oameni era espresiunea feței lui. Privindu'l, era peste putință, să nu recunoști în dânsul o inteligență superioară.

După cum îl găseai dispus, era atrăgător sau respingător. Și mulți recunoscându-l mai de aproape, i-au devenit adversari din primul moment! Vorbea cu multă înlesnire și pricepere de cele mai grele cestiuni filosofice, istorice și filologice. Cunoștea foarte bine limba germană, francesă și latină, și înțelegea limba slavonă italiană, turcească și albanesă. Se ocupa foarte mult și cu limba sanscrită, și ptietenii intimi putuseră afla, că Eminescu se pregătea pentru compunerea unei gramatice sanscritice. În domeniul istoric și făcuse un fel de specialitate din așa numitul «juz olahale» (drepromân). Mulți 'l au audīt vorbind adesea în această privință și este probabil, ca dânsul să fi adunat și material pentru a începe o lucrare serioasă în această direcțiune.

Radu Popca sfârșise:

Eminescu n'a fost, *ci va fi!*

* * *

PORTRET

CONSTANTIN CRIȘIAN

Constantin Crișian, condeiu netăgăduit și valoros, mort în vârsta în care talentele devin virile, productive și impunătoare, distins colaborator politic al mai multor ziare din Capitală și fondatorul a două reviste literare, încetă din viață la 3 August, anul acesta, în Câmpul-Lung, fără mângâierea duioasă a unui prietin la căpătâiul celui de atâtea ori sceptic și desnădejdut, fără o lacrimă pe mormântul lui tăcut, acum umbrat în taina unei jalnice sălcii. Nimeni n'a întovărășit aceste sfinte rămășițe, afară de formele reci ale morței și desnădejdea întrupată în nenorocire, a mamei sale.

În cariera sa politică, în cele din urmă bine desăvârșită prin susținerea thesei: «Mijloacele d'a termina contestațiunile internaționale,» se poate observa cu prisos înclinarea acestei personalități cu viitor

deosebit în științele politice și sociale. Dedicățiunea chiar a acestei these, acei ora cari 'și-au consacrat viața pentru înfrățirea popoarelor și respectul libertății, frumoasa citațiune din Sterne: «O voi, principii ai pământului, din înălțimea tronurilor voastre isolate, învățați, dacă se poate, umanitatea: ea va avea pentru voi farmecul unui simțimânt nou,» desăvârșește pe omul evolutiv, pe omul progresiv în tot adevărul cuvântului. Această meritoasă lucrare, pe lângă importanța sa filosofică, se bucură de oare-cari daruri istorice, având de consecință pacea generală, pe care Martens, în prefața cursului său diplomatic, regretă că n'a putut-o înregistra între evenimentele, cari au terminat secolul al 18-lea.

În studiul istoric, această icoană credincioasă a politiceii, îl găsim disecând în actualitate cu multă pricepere, tăcerea adâncită a monumentelor noastre istorice; și iată-l cu câtă sfințenie sufletească mărturisește, în introducerea acestui prețuit studiu, intitulat: *Istoria Românească în Sculpturi și Zugrăveli*: «Nu o dată am rătăcit singur prin împrejurimile bisericilor vechi, ruinele palatelor, sau prin alte locuri clasice ale Românișmului, și aci cu suflatul pînă de evlavie și admirațiune profundă, gustam acea dulce satisfacțiune de a putea pătrunde misterioasa lor tăcere și confundându-mă din ce în ce mai mult, în delicioasele lor relațiuni, mi-am creat din contemplațiunea lor, un adevărat cult, cărui îi aduc drept sacrificii, exalațiune cea mai curată a sentimentelor în momentele singurate a existenței mele. Oh, dac'ași putea să exprim pe hârtie, acea adâncă plăcere intelectuală, acea înălțare a sentimentelor, acea serenitate a conștiinței mele, care mă caracterizează atunci, când mă aprofundez în acest cult al rămășițelor, care dovedesc egsistența trecutului și mai ales dac'ași putea reda interesantele învățăminte ce le culeg . . . . .»

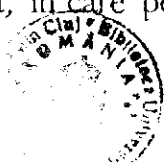
În aceste scurte cercetări cronicare, autorul arată fun-

darea principatelor române și cele dintâiu mănăstirii ale Munteniei, distrugerea lor de invasiunile barbare și restaurarea lor în diferitele epoci, precum și scopul acestor așezăminte în cele mai alese pozițiuni militare ale țerei; iar când ajunge la cele din București și împrejuririle lui, aceste cercetări devin pe alocurea originale și de un interes cu totul folositor domeniului nostru istoric.

Acestea șise pentru lumea din a'ară a lui Constantin Crișian, nu putem trece ușor peste lumea sa din năuntru, peste eul său intim, psihologic, și care nu se poate vedea în nici o parte mai despăcat și mai profund ca în încercările sale modeste literare, și dic modeste, pentru a'î respecta mai mult cuvîn'ele sale proprii, din prefața nuvelilor ce-a publicat: «Dacă le-am scris și dacă urmez, poate, înainte cu ast-fel de modeste și nepretențioase rânduri, apoi vă rog să credeți că fac aceasta pentru a alina suferințele intelectuale, la care sunt condamnat să sufer în mijlocul acestei lumi atât de joase prin moravurile și prejudiciile ei.....»

Această amărăciune și mai ales scepticismul din nuvela, De pe câmpul morții, în care se plânge astfel: Suferințele mele sunt atât de mari, în cât chiar dacă mi s'ar putea demonstra în mod științific, că sufletul este nemuritor, că nu m'aș simți de fel îmbucurat d'această descoperire, pentru că perpetuarea chiar numai a unui atom din existența mea, ar fi continuarea unei infinite suferințe, ne înfățișează un suflet care a trăit de asupra vieței comune, subtilitatea omului superior care a pătruns lumea fără margini, până în fundul ei microbic și nedemn.

Un studiu de observațiune psihologică, găsim în nuvela: Patima Aurului; iar în reveria din, Dinogeția, devine ușor, plăcut și liber în stil, cercetător și caracteristic mai ales în domeniul istoriei, după cum dovedește mai târziu în una din ultimele sale nuvele: Mihnea Vodă, în care pe lângă adevărul istoric, des-

pică cu multă inteligență caracterul persoanelor, în special al lui Mihnea, limba, moravurile și starea popoului din acest timp.

Ca lucrare postumă, «Românul» a publicat de curând într'un șir de numere însemnata lui conferință: Rolul învățătorului în mișcarea culturală a unei țări, despre a cărei valoare, presa a știut să 'și facă datoria.

În desăvârșit Țis, Constantin Crișian, era un luptător neobosit pentru societate, dar desgustat peste fire când era vorba de sine însuși. El își iubea mai mult lumea sa din afară, de cât pe cea din năuntru și adese-ori se învinovăța singur, se turbura, se plângea pe sine însuși chiar. Era mai mult un sceptic al individualității sale, de cât obișnuitul pesimist al societății, și acest caracteristic, îl deosebește cu totul, ridicându'l de asupra generațiunii sale adese-ori pe nedrept pesimistă.

VASILE PETRESCU.

CĂTRE NOAPTE

Se țes nori 'n pânza deasă
Și-așa cu cât crește, scade,
Din adâncuri noaptea cade,
Și, în lună, printre flori
Luptă cu-ai dragostei fiori
Așteptând luna să ieasă.

Colindând negre palaturi,
Și-e 'nt'o vâlcea senină,
Răspândind a ei lumină
Din creștetul nozilor,
Lună 'n lunca florilor
Argintind cărări și straturi.

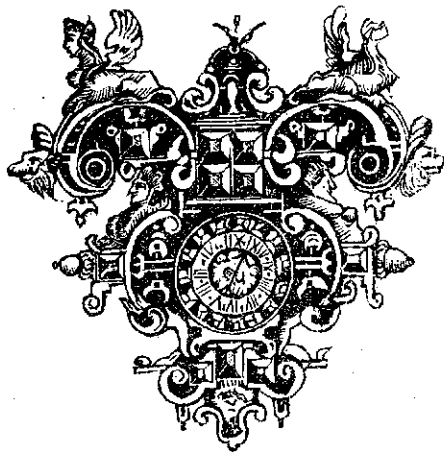
Cum alunecă prin ramuri
Disparând după colină
Umbra neacă ei lumină
Și când nouții o 'nghit,
Și mă 'ntors spre zădărit
Și-mă ved stărua mea la geamuri.

Date toaca 'ntăii în cer,
 Vremea e la cântători,
 Nu-i nici noapte, nu-s nici zori,
 Și când ingerii se 'nchin,
 Eu îmi cule draga pe din
 Și 'n sărut, sărut în cer.

Sună haosul de șoapte
 De cum ziua se ivoie,
 Și când ne trezim din vise,
 După noaptea cea cu nori,
 Soarele culege pe flori,
 Scindub-ne către noapte.

Iași, 19 Octombrie.

Alexandru Rădulescu-Mariu.

Cronica lui Zilot Românul

(Urmare)

m ajuns, în numărul trecut, cu înșirarea puținului ce știm relativ la Zilot Românul și la cronica sa până la istorisirea în detaliu a domniei lui Constantin Hangerliu și m'am folosit până la oare-care punct de cercetările făcute în acest sens de D-l Gr. G. Tocilescu în «Revista pentru istorie și arheologie.»

Voï trece pe scurt, în revistă, partea rămasă din această cronică și mă voi opri, la fine, asupra calităților literare cari, netăgăduit, sunt destul de apreciable în Zilot.

Hangerliu este numit, de Poarta Otomană, Domn în nefericitul principat al Munteniei, în urma recomandațiunei șefului oștirea turcești care asediase Vidinul, binc înțeles că această numire s'a făcut după ce și acest candidat de domnie a *subliniat* cu trăsuri apăsate..... de pungi de bani, această recomandațiune binevoitoare.

Domnul intră în Capitala țerei nu pe podul Șerban-Vodă pe unde de obicei intrău domni, ci pe podul Mogoșoaiei, acest lucru era o prevestire rea, de oare-ce

Lunca când vorbește
Foarte nimereste.....

Domnul jefuește țara într'un chip îngrozitor, puind bir și angarale pe tot omul, și din un capăt la altul nu se auzca de cât vaete și dureri. Cronicarul în patriotismul său nu pierde ocaziunea de a scoate un puternic accent contra acestui domn crud :

O ce groaznică văpae numai de cât s'a aprins,
Arde-î, doamne milostive, în pîrău de foc nestins !

Domnul temându-se de vre-o resvrătire a țerei, revoacă angaraia ; se vede că cerul (?) a ascultat imprecățiunea poetului cronicar. Dar în toiu iernei *dracul* îndeamnă pe Vodă să mai scoată încă o dare nouă, *văcăritul*, care fusese legat de Mitropolit :

Pentru că căți lăcomiei au fost supuși și l'au scos,
Toți aceștia până la urmă au venit cu capul jos.

Hangerliu n'a putut să facă excepție, este ucis de trimeșii Porței și aruncat afară pe zăpadă și pe băligar unde a stat expus de la 7 dimineața până seara, când este luat pe furiș și îngropat în M-rea St. Spiridon-nou. Un biet om *ars* de plata văcăritului 'i-a aruncat un gologan dîcându-i : «*Satură-te de bani.*» Capul nenorocitului domn e dus la Țarigrad spre a satisface dorința Sultanului, iar cronicarul descriind cele întimplute, lasă pentru moment la o parte furia sa și dă sfaturi contra lăcomiei care este :

. . . . . o rădăcină
De mărăcine plină.

După Hangerliu, vine în doimnie Alexandru Moruzi (Martie leat 1799) și spre a opune forțe în contra Pasvangiilor, nu caută să recruteze armată din mădularele țerei, care în vechime au răspuns adese-orî la chemările unor domni glorioși și viteji, ci formă o oaste de *Panduri*, compusă din bețivi, mișei și blestemați, într'un cuvânt din lepădăturile societății. Astă oaste devenise un obiect de groază pentru pămîntenii, întocmai ca și Pasvangiile. Domnul este înlocuit cu *Mihaiu Șutu* care acum pentru a III-a oară urcă treptele ademenitoare ale domniei, după ce se purtase *relativ* bine în primele sale domnii

. . . . . bun și cu dorire
Pentru a țerei sporire.

Acest domn care nu era așa *ascuțit la minte și adânc la socotală*, a avut norocul de a avea în primele domnii oameni care-l sfătuiau în conducerea țării. Acuma însă, lasă pe mâna fiului său Beizadea Grigore, care era foarte ușor la minte, toată administrațiunea.

Cronicarul descrie în versuri acele *grozave și cumplite viscole*, scene de crușime, care pustiau țara și se petreceau chiar sub ochii săi.

Poarta înștiințată de nedreptățile ce se petreceau sub domnia lui M. Suțu, a invitat pe Alecu Suțu de la Iași ca să vie în Muntenia. Boerii și Mitropolitul care erau pribegi prin Brașov se rugară de Poartă ca să le cruțe țara de acest nou *sugător de sânge românesc* și recomandară de domn pe *Constantin Ipsilante* care se poartă bine, ajută pe săraci și se silește a mai vindeca din ranele de care suferă țara.

Dar în acel timp un soare strălucitor se afla în Occident și lumina cu razele sale toată Europa. . . . *Bonaparte* era eroul timpului care dicta celor-alte națiuni și dădea tonul în politica și relațiunile Statelor.

Ambasadorul Franciei, generalul *Sebastiani*, care avea mare trecere la Poartă, părăște pe C. Ipsilante ca pe un dușman și un aliat al Rușilor; acesta află despre cele ce se urzeau la Constantinopol în privința lui și fuge la Ruși, scăpând numai astfel de o decapitare sigură. Tatăl său Alexandru care era la Poartă, este aruncat în închisoarea celor 7 turnuri și în urmă decapitat. Poarta numește domni pe *Al. Suțu* și *Sc. Calimah*; Rusia reluându-și rolul de proteguitoare a creștinilor din peninsula balcanică, se opune energic la această numire și armatele sale, sub generalul Mikelson, ocupă Principatele.

Zilot urmează descrierea acestui resbel Ruso-Turc și termină manuscrisul cu domnia lui Ioan Vodă Caragia.

Acest domn, în Octombrie leat 1818, fuge cu toată familia sa peste M-ții județului Prahova; țara se guvernă de *Arhontocratie* (sfatul boerilor) până la Crăciun, în care vreme s'a u întâmpilat turburări pe care cronicarul dice că le-a trecut în *Poliopt* (perdută), Poarta se milostivi trimițându-le domn pe *Alexandru Suțu-Drakake* care intră, cu alaiul, în Capitală la 19 Ghenar leat 1719.

Noul domn, pentru a găsi un chip practic prin care să capete bani, puse dregătoriele țerei la mezat, cui va da mai mult «în cât se căpătuiră cei netoți, iar cei capabili ca Gr. Brancovanu «și alții rămăseră pe din afară.»

Domnul a luat bani de la Mitropolitul *Nectarie* ca să nu' l scoată din Scaun, a luat bani prin telali de la Candidații la Mitropolie . . . . Fericitul, pe care Suțu 'l pune Mitropolit, este Episcopul tîner *Dionisie Sevastos*.

Cronicarul dice :

Ticălos zic, obiceiū
Căci 'l știū pus pe temeii,

Cine dă mai mult să fie
La sfînta Metropolie!

Suțu, care era tare lacon de bani, a întreținut această luptă între popi și realizează nu puțin câștig. Urmărind purtarea lui Caragia, scoate la vîndare caftanele de bocrii, în cât cine voia un caftan, număra mai întăiu «gălbinașii».

În schimbul banilor se dădea dispensă și funcționarilor mai mici de a putca purta barbă. Zilot scrie :

Prea înălțate împărate
Caragia mă lasă 'n oase
Suțu și măduva 'mî scoate.

Iată ce venit se percepea de la cel mai mic județ :

Talere

- 10.000 Pentru cei ce devin Ispravnicî
- 10.000 Un altul
- 10.000 Sameșul
- 1.000 Condicarul
- 25.000 Vătăjia planului
- 4.000 Polcovnicia
- 60.000 Venitul domnului. Se adauge cel puțin
- 60.000 Câștigul funcționarilor, și
- 60.000 Încărcătura vinăritului, oeritului, văcăritul etc.
- 180.000 talere pe 1.000 liude (locuitorî).

Cronicarul descrie înainte faptele neomenose ale lui Suțu-Vodă și termină, istorisind moartea tiranului pe care D-deu 'l precipită în Infern, trimețend pe St. Nicolae.

Zilot ne aduce cu istorisirea, făcend o comparare între o mătă cu un candidat la tron și un lup cu un fanariot, până în ajunul

revoluției lui Tudor Vladimirescu în urma morții subite a lui Suțu în noaptea Sfântului Nicolae. Așa dar această cronică narează cele petrecute în Muntenia până la ultima agonie a fanariotismului, nebăgând în seamă ordinea cronologică a cronicarilor precedenți care descriau cu sângeră recc cele petrecute.

Zilot ne dă, sub o formă frumoasă, cea mai mare parte alcătuită din versuri, o imagine, o schiță fidelă a stărei în care se afla țara Românească sub Fanarioti. Adese-orî versurile sale sunt destul de frumoase în cât nu ar fi greșit a le atribui unui om cu adevărat dar poetic. Așa într'un loc, cronicarul plin de amărăciune contra Fanariotilor esclamă :

Cerescuie împărate
Te știu cu hunăate
Și prea mult răbdător ;
Dar iarăși știu stăpâne
Că saprelor păgâne
Ești și răsplăitor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trîmete dar răsplătă
Cu dreaptă judecată
Și acestui rău stăpân
Căci veți cum te hulește
Legea ta 'ți jertfește
Ca cum ar fi păgân !...

De Turci ride din când în când făcându'i seci, și cu barba măi lungă de cât mîntea lor ; de Greci nu glumește, 'i consideră prea mari dușmani ai țerei pentru a sta cu ei la vorbă și din grecoței vicleni și cățănani nu 'i scoate.

Cronicarul arată că e cel mai rău lucru pentru un Stat de a nu 'și avea o armată națională, care este întocmai ca și încuiberea de la o casă, și dacă ar fi fost o armată, sigur că fanariotii nu ș'ar fi bătut joc de țară și nu s'ar fi încuibat așa la noi.

Zilot nu iubește neologismele. Puținele cuvinte de origine greacă sau turcă ce întâlnim sporadic în cronică sa, sunt absolut necesare pentru el, de oare-ce erau puternic introduse în graiul românesc.

Avem de observat și forme gramaticale : un imperfect în *ia* (verbele în *ire*) și unul în *ea* (verbele în *ere*) ; infinitive substan-

tivizate, ca vrere; la perfect persoana I plural are forme ca *auzim* în loc de *auzirăm* ș. a.; forme de plus-cam perfect ca *fusese venit, mă avea hotărît*, și alte particularități gramaticale pe care un studiu stăruitor le poate scoate în evidență.

Din cele ce preced rezultă, deci, că *Cronica lui Zilot Românul* este foarte importantă, că trebuc să fie considerată ca un tezaur veridic de unde putem afla date sigure despre cele petrecute în Muntenia până la Tudor și în aceeași vreme cetind'o ne putem face o idee complectă, o imagine reală despre trista stare în care se află principatele românești de la Dunăre sub ocrotirca grea și jefuitoare a mosafirilor greci de prin mahalalele Constantinopolului.

Că, dacă noi Românii de și supuși la atâtea încercări grele, la atâtea năvăliri și stăpâniri străine nu ne-am perdut naționalitatea și nu am perit ca popor, putem deduce sau măi bine șis induce că un viitor ferice ne este rezervat de acum înainte în cartea Destinului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iasi, Septembrie 1889.

ST. C. IOAN.

Legenda lui Stradivarius

(După *Armin Friedmann*)

(Urmare)

După câte-va clipe, se opriră înaintea unei clădiai înalte și împodobite cu colóne de marmură fină, având înfătoșarea mai mult a unui templu mareț. Aici locuiesc, ȃise sfânta cu un ton amical, și intrară înlăuntru. În apartamentul cel luminos în care ei intrară, atârnau pe pãreți douë

viori, dintre care una era pe junătate învelută. Stradivarius o recunoscu la întâia sa primire. De unde și cum venea ea aci? Acésta era o enigmă pentru moșnég. Într'un colț al camerei se vedea ređemat un violoncelo vechiú, mare, de o colóre brună roșiatică și de o structură rară. Și pe acest 'l recunoscu. Unde óre a mai vedut el acest instrument? Favoritul meu instrument, ȃise dânsa, arătând spre violoncelo. Sună tare și frumos ascultă! Luă instrumentul din colț, pe care 'l puse pe un scãunel și stând în picioare, cu ochii ridicați spre cer, întonă o arie bisericească. Se auđea când un Duo mîminat, când un Trio uimitor. În fine ea termină. Acésta arie 'mă-a compus'o sfântul părinte Ambrosie la ultima ȃi a numelui meu. Vorbește, cum și se pare tonul a-

cestui violoncelo? «Ingeresc, și chiar cântî ingerește, o sfântă!» răspunde bătrînul, *dar*, adause cam esitând, sună prea aspru și sêlbatic. să încerci măi bine ceca ce am eu jos, în laboratoriu meu, cred că acea o să-ți placă măi mult. Atunci Caecilia mergând la fereastră strigă: Hei, ingerașule! sboră iute la cei trei regi de peste drum și spune-le că ar putca să lase la o parte pentru un minut partida de cărți, eternitatea așteaptă deja de mult, te rog! Și ingerașul împreună mâinile, cu atâta grație și se uită la densusul cu niște ochi atât de nevinovați, încât bătrînul se înduplecă, desmerdându-l pe obraji. Scose după aceea din buzunarul său un mic ciocan și în câte-va minute viora dobândi un sunet admirabil de frumos. «Cred, dișe bătrînul, că acuma va merge măi bine.» Mulțumind copilașului, luă mica sa vioară și sbură înainte. Nu trecu însă mult și el fu succedat de un altul care veni plângând la bătrîn. Acesta jucându-se cu camarăzii săi, și sparse din nebăgare de seamă vioara. Dacă Sfânta Caecilia ar afla acosta, ar merge cam rău ingerașului, căci ea este severă și pedepsește pe copii obrasnici punându-i să ingenuchieze pe perle. «Această vioară n'ai spart'o din nebăgare de seamă, nu-mi spunc mie minciuni, ci îi fi lovit'o de vre-o piatră sau îi fi spart cu dēnsa capul cui-va. Cine umblă ast-fel cu viorile? Dar să vedem ce e de făcut. Nu cred să meargă așa de ușor cu aceasta, măi cu seamă că n'am nici uneltele la mine». Inșă d'abia sfârși aceste cuvinte, când o lumină se zări și Sfânta Caecilia, înaltă la statură, investmântată cu niște haine scumpe și frumoase, apăru, O privire, și ea ghici totu, Cu mâna făcu semn obraznicului să se depărtese și bătrînului Stradivarius, care ingenuchiase adânc inaintea-î, a se scula. El se ridică și o urmă la semnul făcut de ea.

Peste câte-va clipe, toate poruncile fură executate. Sfânta Caecilia, cu toate acestea, era nerăbdătoare și se uită cam nemulțumită la bătrîn. Cu o energie femească accordă cele patru coarde ale vioarei lui Stradivarius, ai cărui ochi de acuma începură a-i străluci. Dar încă când ea începu să cânte! Ce undulațiuni curate de diferite tonuri, ca niște valuri ajungeau până la urechile ascultătorului! Nici sfânta nu măi aușise așa ceva, până acum. Numai un Raphael sau un Michel Angelo măi lipsia ea să reproducă pe

pânza lui, admirabilul tablou. Dar și maestrul nu rămase mai puțin uimit, auzind sunetul instrumentului făcut de dânsul, aflătoare în mâinile Sfintei Caecilia. A ta lle, a ta rămăie, o Sfântă Caecilia! strigă bătrănul fermecat. Dar ce e? Se audea de afară o slabă întovărășire de voci. Și pe când Caecilia era cufundată în dulceața muzicii, ea fu acordată de un chor splendid. Ingerii se adunară și cu toții cântară un acord. Inșă de odată totul încetă. Vrei să te întorci la pământ, maestre? îl întrebă Caecilia zâmbitoare. Nu, nici o dată. Cine te aude pe tine și pe ingerășii tei cântând, nu mai doarece nimic, Și apoi, cred că, veți avea poate trebuință de mine aci. Atunci rămăi la noi, dișe sfânta cu amieciție, și ingerii auzind aceasta, bătră diu palme de bucurie Drept răsplată pentru darul ce mi-l ai făcut, adanse ea, acela care va cânta pe vioară să creadă că se găsește în regiunile noastre cerești, și cine-va asculta să i se pară că aude ingerii cântând.»

A doua zi de dimineață, făclia se găsi consumată, și marele maestru Antonius Stradivarius mort. Inșă vioara dispăruse cu toate cercelările oamenilor. Dar noi știm unde și cum vioara a dispărut și că în acest moment Sfânta Caecilia cântă cu ea.

HORIA.

MEDICINA SOCIALĂ

DOICELE

Un studiu atentiv al condițiilor vieții sociale probează până la evidentă, că o națiune se judecă prin detaliurile sale, iar nici de cum din aparențele sale colective.

Prin pătrunderea celei din urmă ramificațiuni ale vieții sale sociale se poate aprecia energia și prosperitatea sa.

Cestiunea doicelor, constituie la rândul ei, o adevărată problemă de salut public.

Doctorul Parrot susține, că o doică nu este nici odată destul de inteligentă să crească un copil. Pe cât se pare, acestui apostol al medicinei îi vine să dea sentința armoniei ce natura a pus între mună și prunc, ca infracțiune.

Sunt autori cari pretind să se aleagă ca doică o femeă puțin brută și de un caracter imposibil; fără să arate adevăratul scop.

* * *

Care să fie oare de preferat în doicit, fetele (primiparele), sau femecele (multiparele)?

Este dificil să se răspundă la această cestiune.

Cu toate acestea putem spune, că fetele, în general primipare, n'au, prin consecință, destulă experiență a crește și a îngriji pruncii, pe cât timp femecele, ca multipare, au făcut o școală și pot da probe, prin antecedentele lor, asupra caracterului inteligenței și zelului ce a pus în creșterea copilului încredințat într-o altă familie.

(Va urma)

Dr. Chabudeanu.

